

?L'últim tren de la immersió lingüística

«La legitimitat per inspeccionar l'ús de la llengua a l'escola i revifar la immersió lingüística ha de beure del nivell de català oral de l'alumnat»

He treballat de professor a uns quants instituts de l'àrea metropolitana de Barcelona, la part de Catalunya que sento més meva, i he viscut en primera persona el que tots sabem: la immersió lingüística no s'aplica a bona part del país, especialment en aquelles zones on el català és ja - felicitats a tots!- testimonial als carrers i als Instagrams. Fins el dia d'avui he tingut la sort de ser professor d'uns 150 alumnes ja graduats d'ESO; d'aquests, que em contestessin en català i s'hi sentissin còmodes, n'he tingut només una desena. És per això que les recents dades sobre els hàbits lingüístics dels joves barcelonins (només un 19,6% té el català com a llengua habitual) m'entristeixen profundament, però no em venen de nou.

L'energia a favor del català que va alimentar la irregular implementació de la immersió durant els primers anys d'autonomia, és ja una peça del Museu d'Història de Catalunya, i com més aviat ho acceptem, abans podrem reconfigurar-la. La immersió que brandem al Congreso viralitza però no existeix, com tants altres mantres nostrats, i els seus desajustos inicials s'han convertit en la norma general. El relat que vam guanyar als anys vuitanta ja no té força sobre el terreny. La irrupció de Ciudadanos el 2006 va certificar la fi de la il·lusió col·lectiva per la normalització del català, i tots els partits, especialment els catalanistes, s'han vist contaminats per l'acomplexament lingüístic que Albert Rivera va construir de manera comunicativament magistral. Fa 14 anys que perdem el relat lingüístic, fa 14 anys que anem a remolc dels lingüicides, a pesar que el catalanisme ha guanyat sobradament totes les eleccions. Ja n'hi ha prou que l'espanyolisme guanyi discursivament tots els comicis de l'oposició estant, hem de tornar a defensar la centralitat del català sobre el terreny i buscar una nova font de legitimitat per assegurar-nos que la llengua vehicular de l'ensenyament sigui el català.

Així doncs, els guanyadors de les eleccions, si s'hi interessin, es trobaran dos grans esculls per tal que els docents es comuniquin en català amb els alumnes -dins i fora de l'aula-. El primer és que els professors són una fotocòpia de la societat on viuen i, per tant, no tenen inquietuds lingüístiques, perquè d'ençà que Ciudadanos va imposar el seu marc, el catalanisme va decidir estratègicament (tenia cert sentit aleshores) dissimular la tendència a la baixa. En conseqüència, crear consciència lingüística no ha estat, si més no fins ara, al centre del nostre relat. El segon escull és que, fins i tot els professors que tenen inquietuds respecte a la cohesió social i la desaparició de la llengua, no estan preparats per suportar la incomoditat lingüística: situacions incòmodes on l'alumne no t'entén o riu, i per les quals, desgraciadament, no t'entrenen ni a magisteri, ni al màster de professor de secundària.

Aquesta realitat a les aules ha anat magnificant-se a mesura que els professors novells hem anat substituint la generació de professors empeltats de l'energia postfranquista i, a més, ha comptat amb la complicitat necessària per part del sistema d'inspecció, també tocat de mort pel relat lingüicida. Els inspectors tenen por de buscar-se problemes si donen consignes lingüístiques i tenen pànic d'obrir expedients als professors que no apliquen la immersió. Això és tan així que, a un company de feina, la inspectora li va deixar anar que no patís per fer les classes en castellà, perquè ella era conscient que en castellà tenia una barrera menys i més recursos dialèctics per tal d'interessar als alumnes. Una inspectora convidant a l'ús del castellà pel bé comú! És a dir, aquests 14 anys en què la guerra cultural de la llengua l'ha guanyada Ciudadanos, han aconseguit no només prevenir l'ús social del català com a llengua de cohesió entre ciutadans, sinó abduir els funcionaris que han de vetllar perquè s'apliqui allò aprovat en seu parlamentària catalana (LEC) i espanyola (Llei Celaá). El triomf dels lingüicides és absolut: els inspectors els fan més cas a ells que a la llei.

Com revertir aquesta situació? Tecnologia i oralitat

Tots els professors de les franges de 14 a 18 anys amb interès sobre el tema sabem que bona part dels nostres alumnes han aprovat l'ESO però no tenen fluïdesa en català i no l'emprarien mai, a no ser que es trobin en una improbable situació límit. Això sí, bona part d'aquests alumnes són capaços d'escriure'l i, per tant, van aprovar com bonament van poder les competències bàsiques (escrites) que la Generalitat empra per dictaminar si dominen les llengües. Però escriure no fa el monjo, i el més important, l'oralitat, la fluïdesa necessària al carrer o a les xarxes socials, no està sent avaluada a les proves de nivell que fa la Generalitat. I d'aquí plora la criatura, perquè si no perimetrem el problema, és com si no existís.

El domini del català és una màxima transversal a Catalunya, i cal fer surar les mancances orals dels nostres alumnes. És per això que crec que la legitimitat per aplicar la inspecció necessària per a revifar la immersió lingüística ha de beure del nivell de català oral de l'alumnat. Com que el nivell oral dels alumnes no s'està avaluant i processant conjuntament (ni en català, ni en castellà, ni en anglès), el primer que caldria fer és avaluar-lo, ja sigui dins dels exàmens clàssics de competències bàsiques que fa el Departament d'Educació, o independentment. Com? De manera anònima, emprant la tecnologia i establint un coeficient del nivell oral de llengües -secret- a cada centre educatiu.

El professor o professora de llengua hauria de fer una prova oral mitjançant una conversa distesa amb cada un dels seus alumnes i enviar-ne l'àudio al centre de correcció centralitzat ubicat al Departament d'Educació. Els àudios enregistrats serien desequalitzats i anonimitzats (dotar els professors d'una app per guardar els àudios i connectar-los amb el departament és ben econòmic), i el Departament només tindria constància del curs i institut on han estat enregistrats. Invertint-hi tres classes (on es conversaria cinc minuts amb cada estudiant), els professors de llengua enllestirien una aula de 30 alumnes ben ràpidament.

D'acord amb aquestes proves i el coeficient que n'obtingués cada institut, el Govern, el Departament i els inspectors ja no haurien de sentir-se acomplexats per tal de cridar a l'alto els professors que no apliquin la llei i actuïn en contra dels drets lingüístics dels alumnes i de la igualtat d'oportunitats entre catalans. Amb aquest sistema es podria obtenir un mapa altament fidedigne, allunyat dels prejudicis, d'allà on el català és inexistent a les aules, i d'allà on no ho és. Perquè, no ens enganyem, si els alumnes de molts centres de Catalunya no són capaços de parlar amb nivell B2 el català, és perquè s'han passat molts anys inserits en una xarxa social de professors que no té la més mínima preocupació per crear catalanoparlants, fet que implica que els alumnes només han sentit parlar català a una ínfima part dels docents.

Si la institució no s'autoenganya i és capaç de crear una base argumental objectiva i incontestable, com ho serien les proves d'oralitat, podrà exigir que, en concordança amb els resultats obtinguts en un determinat institut, a partir del curs següent, s'apliqui una auditoria seriosa i constant sobre quina llengua empren els professors i monitors dins del centre educatiu - als passadissos, als patis, als extraescolars i a les aules-. A més, es podria habilitar un perfil voluntari -ara els professors ens en podem activar de tota mena: competència digital, atenció a la diversitat, immersió i suport lingüístic, etc.- pensat per als docents que volen treballar en entorns on l'oralitat de català ha puntuat sota mínims. Així, es podria atraure professors que es veuen capaços de rendir en entorns lingüísticament complexos, on cal cura i interès per encomanar la llengua, per fer-los entendre als alumnes que el nostre no és només un idioma d'institució, per presentar-los referents audiovisuals en català, etc.

Hom podria pensar: per què cal sistematitzar una avaluació externa si ho podrien puntuar els mateixos professors? Doncs pel mateix motiu pel qual les proves PISA tenen correcció independent: perquè professors i directors sempre tindran incentius per mostrar que han fet bé la seva feina i que bona part dels seus alumnes sí que han assolit les competències orals requerides. Com quan et ve a enregistrar la TV i, casualment, et poses a fer la classe en català. Hom també podria argumentar que no cal tanta parafernàlia perquè tothom sap quines zones tenen centres que no són capaços de generar catalanoparlants, i potser l'encertaria, però es tracta

de tenir un sistema objectiu que legitimi la Generalitat i li mostri els focus dissonants a la vegada. Cal bastir un escenari desideologitzat des d'on exigir i vetllar per un canvi d'actituds dels professors. Cal dotar-nos d'eines per treure marge d'arbitrarietat als inspectors i fer-los basar en dades irrefutables. Si hi ha un indicador objectiu en vermell, no hi ha excuses per ser tou en l'auditoria i la inspecció.

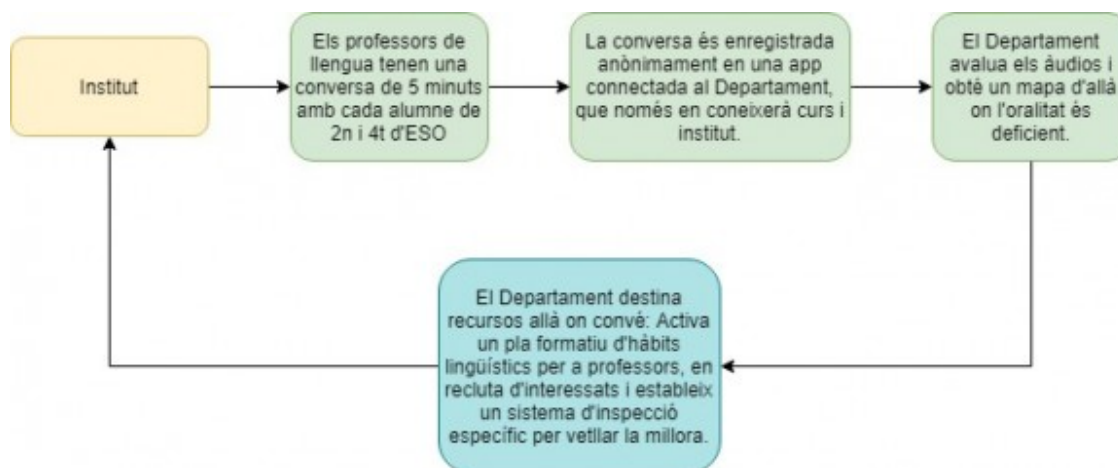

Diagrama de proposta Foto: Arnau Rius

Aquesta és només una proposta pensada per intentar incidir en les febleses de la immersió que jo he viscut com a docent, però cal que n'apareguin d'altres per tal que la societat catalana en debati i n'apliqui l'actualització. L'evolució demogràfica del país empeny a pensar que la immersió, si no es reformula urgentment per fer-la efectiva, començarà a tenir complicada la seva viabilitat com a sistema perquè serà impossible que dins de bona part de les aules del país els alumnes puguin percebre el català com un idioma viu. I, quan això sigui un fet irrefutable, hauré generat la gran tragèdia: que l'educació pública de Catalunya no només no creï catalanoparlants, sinó que en destrueixi. El nostre mal sí que vol soroll. Soroll, marc teòric, indicadors objectius i acció. Molta acció.